

Судоустрій; прокуратура та адвокатура

УДК 347.962

Гудима Віталій Валерійович

*викладач кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівський університет бізнесу та права*

Гудыма Виталий Валерьевич

*преподаватель кафедры судоустройства, прокуратуры и адвокатуры
Львовский университет бизнеса и права*

Hudyma Vitaliy

Lecturer of the Department of Judiciary, Prosecution and Advocacy

Lviv University of Business and Law

ORCID: 0000-0001-6708-3910

**ФОРМУВАННЯ КОРПУСУ СУДДІВ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ,
ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ФОРМИРОВАНИЕ КОРПУСА СУДЕЙ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ,
ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ
FORMATION OF THE CORPS OF JUDGES IN UKRAINE:
PROBLEMS, WAYS TO SOLVE THEM AND DEVELOPMENT
PROSPECTS**

Анотація. У статті розкрито концептуально-правові засади формування корпусу суддів України з позиції основних проблем та шляхів їх вирішення і перспектив розвитку. З'ясовано, що концептуально-правові засади формування корпусу суддів України регулюються нормами та положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Закону України «Про очищення влади» та Кодексу законів про працю України. Встановлено, що під поняттям «формування корпусу суддів» слід розуміти цілісний комплекс

процедур, які визначені чинним законодавством України, стосовно добору відповідних осіб на посади суддів згідно до проведеного аналізу відповідності цих осіб-претендентів на посаду, спеціальним критеріям особистісно-професійних якостей. Визначено, що кандидати, які претендують на посаду судді, повинні відповідати вимогам, визначеним у статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема бути лише громадянами України, які не є молодшими 30-ти років і не старшими 65-ти років, мати вищу юридичну освіту та стаж професійної діяльності у сфері права мінімум 5-ть років, бути доброчесними, компетентними і володіти державною мовою. З'ясовано, що кандидати, що претендують на посаду судді, повинні подати до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України пакет документів, перелік яких визначений у статті 71 «Заява кандидата на посаду судді до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Встановлено, що концептуально-правові засади призначення осіб на посади суддів визначені у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема у Розділі IV «Порядок зайняття посади судді». З'ясовано, що Вища рада правосуддя діє в Україні з ціллю забезпечення формування високопрофесійного і доброчесного корпусу суддів. Доведено, що правові засади етапу проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді визначені у ч. 1 статті 74 «Проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Встановлено, що ключовим аспектом проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді виступає процедура люстрації. Визначено, що перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження міжнародних стандартів формування корпусу суддів як основи для вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів.

Ключові слова: суддя, суддівський корпус, судочинство, правосуддя,

спеціальна перевірка кандидата на посаду судді.

Аннотація. В статті раскрыто концептуально-правові основи формування корпусу судей України з позиції основних проблем і шляхів їх рішення і перспектив розвитку. Вияснено, що концептуально-правові основи формування корпусу судей України регулюються нормами і положеннями Закону України «О судоустроїстві і статусі судей», Закону України «О Высшійм советі правосудія», Закону України «Об очистке власти» і Кодекса законів о труде України. Установлено, що під поняттям «формування корпусу судей» слід розуміти цілісний комплекс процедур, визначених діючим законодавством України, відносно відбору відповідних осіб на посади судей згідно з проведеним аналізом відповідності цих осіб-претендентів на посаду, спеціальним критеріям особисто-професійних якостей. Визначено, що кандидати, претендуючі на посаду судді, повинні відповідати вимогам, визначеним в статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» Закону України «О судоустроїстві і статусі судей», зокрема бути громадянами України, які не є молодшими 30-ти років і не старші 65 років, мати вище юридичне освітання і стаж професійної діяльності в сфері права не менше 5-ти років, бути доброчесними, компетентними і володіти державною мовою. Вияснено, що кандидати, претендуючі на посаду судді, повинні подати в Высшій кваліфікаційну комісію судей України пакет документів, перелік яких визначено в статті 71 «Заявлення кандидата на посаду судді в Высшій кваліфікаційну комісію судей України» Закону України «О судоустроїстві і статусі судей». Установлено, що концептуально-правові основи призначення осіб на посади судей визначені в Законі

Украины «О судоустройстве и статусе судей», в частности в разделе IV «Порядок занятия должности судьи». Выяснено, что Высший совет правосудия действует в Украине с целью обеспечения формирования высокопрофессионального и добродетельной корпуса судей. Доказано, что правовые основы этапа проведения специальной проверки кандидата на должность судьи определены в ч. 1 статьи 74 «Проведение специальной проверки кандидата на должность судьи» Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей». Установлено, что ключевым аспектом проведения специальной проверки кандидата на должность судьи выступает процедура люстрации. Определено, что перспективами дальнейших исследований в этом направлении является исследование международных стандартов формирования корпуса судей в качестве основы для совершенствования гарантий независимости суда и судей.

Ключевые слова: *судья, судейский корпус, судопроизводство, правосудие, специальная проверка кандидата на должность судьи.*

Summary. *The article reveals the conceptual and legal foundations of the formation of the corps of judges in Ukraine from the standpoint of the main problems and ways of solving them and development prospects. It was found that the conceptual and legal foundations of the formation of the corps of judges of Ukraine are governed by the norms and provisions of the Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges», the Law of Ukraine «On the High Council of Justice», the Law of Ukraine «On the Purification of Power» and the Labor Code of Ukraine. It has been established that the term «formation of the corps of judges» should be understood as an integral set of procedures defined by the current legislation of Ukraine, regarding the selection of appropriate persons for the positions of judges, according to the analysis of the compliance of these persons-applicants for the position, with special criteria of personal and professional qualities. It is determined that candidates applying*

for the position of a judge must meet the requirements defined in Article 69 «Requirements for candidates for the position of a judge» of the Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges», in particular, be only citizens of Ukraine who are not under 30 years and not older than 65 years, have a higher legal education and experience of professional activity in the field of law for at least 5 years, be virtuous, competent and speak the state language. It was found that candidates applying for the position of a judge must submit to the High Qualification Commission of Judges of Ukraine a package of documents, the list of which is defined in Article 71 «Application of a candidate for the position of a judge to the High Qualification Commission of Judges of Ukraine» of the Law of Ukraine «On Judicial System and Status of Judges». It has been established that the conceptual and legal basis for appointing persons to the posts of judges is defined in the Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges», in particular in Section IV «Procedure for holding the office of a judge». It was found that the High Council of Justice operates in Ukraine to ensure the formation of a highly professional and virtuous corps of judges. It has been proved that the legal foundations of the stage of conducting a special check of a candidate for the position of a judge are defined in part 1 of article 74 «Conducting a special check of a candidate for the position of a judge» of the Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges». It has been established that the lustration procedure is a key aspect of a special check of a candidate for the position of a judge. It has been determined that the prospects for further research in this direction are the study of international standards for the formation of the corps of judges as a basis for improving the guarantees of the independence of the court and judges.

Key words: *judge, judicial corps, legal proceedings, justice, special check of a candidate for the position of a judge.*

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України у європейський

простір, а також, базуючись на засадах Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1], важливим завданням держави виступає проведення реформ у системі судової гілки влади. З огляду на те, передбачено забезпечити належний рівень функціонування та ефективності і справедливості системи судочинства в Україні. Опираючись на міжнародні, зокрема європейські засади системи судочинства, слід відмітити, що формування корпусу суддів України має ґрунтуватися на принципах справедливості та прозорості діяльності.

Тому окреслена проблематика на сьогодні є особливо актуальною серед інших правових проблем. Це, насамперед, впливає із того, що судді виступають як «інструменти» відновлення справедливості у державі. При цьому ухвалені суддями рішення передбачають забезпечення захисту прав та свобод громадян і дотримання законності та правопорядку у державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження особливостей формування корпусу суддів в Україні здійснювали та здійснюють такі вчені-правники і юристи-практики як В. Єгорова [2], В. Іванов [3], П. Іванов [3], В. Кампо [4], В. Макущенко [3], А. Малихіна [5], С. Обрусна [6], Ю. Полянський [7], С. Прилуцький [8], А. Селіванов [9], Н. Слободяник [10], С. Степанов [11], Г. Цепляєва [12], І. Яблокова [12] та інші.

Зокрема, у праці [10] зазначено, що результати формування корпусу суддів України націлені на те, щоб у перспективі забезпечити відкриту, прозору, справедливу та законну діяльність суддів. Найперше, здійснюючи формування корпусу суддів, слід звернути увагу на те, щоб насамперед народ був безпосередньо задіяний у цьому процесі та мав особливе і вагоме право виражати свою позицію щодо того, як і на засадах чого повинен відбуватися процес формування корпусу суддів в Україні.

Вченим Ю. Полянським [7] запропоновано визначальну роль у формуванні корпусу суддів в Україні покласти на спеціальний державний

орган, до компетенції якого має належати організація і контролювання за процедурою вибору суддів до суддівського корпусу. При цьому в процесі формування суддівського корпусу слід враховувати зарубіжний досвід та моделі, які використовуються для вибору суддів у корпус суддів.

Разом з тим, В. Єгорова [2] також дотримується думки про те, що у процесі формування корпусу суддів доцільно, насамперед, врахувати зарубіжний досвід. При цьому, формування корпусу суддів, з позиції науковця, виступає ключовим етапом реформування судової системи в Україні.

Аналіз літературних джерел [1–12] доводить, що проблематика формування корпусу суддів в Україні є широко досліджуваною, проте не дослідженими залишаються проблеми формування і перспективи розвитку корпусу суддів в Україні.

Мета статті. Метою статті є представити і дослідити концептуально-правові засади формування корпусу суддів України з позиції основних проблем та шляхів їх вирішення і перспектив розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Судова практика доводить, що з ціллю визначення проблем формування суддівського корпусу в Україні доцільно, насамперед, встановити сутність поняття «суддівський корпус» чи «корпус суддів».

Відтак, у джерелі [12] поняття «суддівське співтовариство», яке є синонімом понять «суддівський корпус» чи «корпус суддів», предсталено як спеціальну форму самоорганізації, в основі якої лежить професійна діяльність служіння закону, забезпечення захисту прав, свобод та інтересів громадян, суспільства та держави в цілому. Водночас у праці [6] під поняттям «суддівський корпус» зазначено комплекс діючих суддів і суддів, які є у відставці (тобто це почесні судді).

С. Обрусна [6] зазначає, що до складу суддівського корпусу України належать ті особи, які здійснюють правосуддя, а саме це професійні судді.

Окрім професійних суддів до складу суддівського корпусу України можуть належати і народні засідателі та/чи присяжні, але це настає лише відповідно до визначених законодавством випадків.

Варто відмітити, що у державах із романською правовою системою корпус суддів називається магістратура. При цьому до складу магістратури належать судді, прокурори і слідчі [13].

Опираючись на зазначене вище, потрібно зауважити, що поняття «корпус суддів» тісно і водночас системно взаємопов'язане із поняттям «формування корпусу суддів». Тому, під поняттям «формування корпусу суддів» слід розуміти цілісний комплекс процедур, які визначені чинним законодавством України, стосовно добору відповідних осіб на посади суддів згідно до проведеного аналізу відповідності цих осіб-претендентів на посаду, спеціальним критеріям особистісно-професійних якостей.

Кандидати, які претендують на посаду судді, повинні відповідати певним вимогам. Так, відповідно до статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1], основними вимогами є те, що призначати по посаду судді можна лише громадян України, які не є молодшими 30-ти років і не старшими 65-ти років, мають вищу юридичну освіту та стаж професійної діяльності у сфері права мінімум 5-ть років, є доброчесними, компетентними і володіють державною мовою.

Водночас на посаду судді не може бути призначена особа, що:

- є визнана судом як обмежено дієздатна чи недієздатна;
- має ряд хронічних психічних або інших захворювань, які перешкоджатимуть виконанню функцій, пов'язаних із здійсненням правосуддя;
- має непогашену або незняту судимість.

Кандидати, що претендують на посаду судді, повинні подати до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (згідно статті 71 «Заява

кандидата на посаду судді до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1]):

- заяву у письмовій формі про участь у доборі кандидатів, які претендують на посаду судді;
- копію документа, що посвідчує особу (паспорт громадянина України);
- заповнену анкету кандидата, що претендує на посаду судді (у ній міститься інформація про нього);
- мотиваційний лист, де зазначено мотиви кандидата, що претендує на посаду судді, стати суддею;
- заповнену декларацію родинних зв'язків і заповнену декларацію доброчесності кандидата, що претендує на посаду судді;
- копію документа, що посвідчує здобуття вищої юридичної освіти (диплом про вищу юридичну освіту) в Україні і при можливості – за кордоном (при цьому потрібні підтверджуючі документи про визнання такої освіти в Україні);
- копії документів, якщо кандидат, що претендує на посаду судді, має науковий ступінь чи вчене звання;
- копію трудової книжки чи послужного списку чи інших документів, які підтверджують трудову діяльність кандидата, який претендує на посаду судді;
- документи із медичних установ відповідної форми щодо проходження кандидатом, який претендує на посаду судді, психіатричних і наркологічних оглядів чи документів, які свідчать про перебування на обліку у наркологічних чи психоневрологічних закладах охорони здоров'я;
- згоду у письмовій формі про те, що інформацію про кандидата, що претендує на посаду судді, можна збирати, зберігати, обробляти і використовувати задля отримання оцінки готовності такого кандидата до

діяльності на посаді судді;

– копію заповненої декларації особи, що уповноважена виконувати функції державних органів чи органів місцевого самоврядування, в терміні року, який передує року, коли було подано документи (при цьому потрібно надати посилання на певну сторінку у Єдиному державному реєстрі декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування);

– копію військового квитка, якщо кандидат, що претендує на посаду судді, був (є) військовослужбовцем чи військовозобов'язаним;

– документи, якими підтверджується відповідність такого кандидата, що претендує на посаду судді, вимогам статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» цього Закону.

Концептуально-правові засади призначення осіб на посади суддів визначені у Законі України «Про судоустрій і статус суддів» [1], зокрема у Розділі IV «Порядок зайняття посади судді». Так, відповідно до статті 70 «Порядок добору та призначення на посаду судді» цього Закону основними етапами добору та призначення особи на посаду судді виступають [1]:

– прийняття Вищою кваліфікаційною комісією суддів України рішення щодо оголошення добору кандидатів, яких передбачено призначити на посаду судді, відповідно до результатів прогнозованої кількості вакантних посад;

– розміщення оголошення на офіційному веб-сайті Вищою кваліфікаційною комісією суддів України щодо проведення добору кандидатів на посади суддів;

– подання особами, що мають намір стати суддею, відповідної заяви і документів до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

– проведення перевірки Вищою кваліфікаційною комісією суддів України щодо відповідності осіб, що звернулися із заявою про участь у

доборі, визначеним законодавством вимогам до кандидатів на посаду судді;

– допуск осіб за результатами проведеної перевірки Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на відповідність таких осіб вимогам до кандидатів на посаду судді;

– складення вибіркового іспиту особою, що має допуск до участі у доборі;

– представлення та оприлюднення результатів вибіркового іспиту Вищою кваліфікаційною комісією суддів України на офіційному веб-сайті;

– проведення спеціальної перевірки у порядку, встановленому законодавством щодо осіб, які успішно пройшли вибіркового іспит, на дотримання ними засад запобігання корупції;

– проходження кандидатами спеціальної підготовки за результатами успішного складення вибіркового іспиту і проходження спеціальної перевірки (у підсумку кандидати, що претендують на посаду судді, отримують свідоцтво про те, що вони пройшли спеціальну підготовку);

– складення кандидатами кваліфікаційного іспиту за результатами проходження спеціальної підготовки;

– зарахування кандидатів на посади суддів (до резерву, у якому відображаються вакантні посади судді) за результатами складення кваліфікаційного іспиту, яке проводить Вища кваліфікаційна комісія суддів України;

– оголошення конкурсу на заміщення вакантних посад у місцевих судах Вищою кваліфікаційною комісією суддів України;

– проведення конкурсу на заміщення вакантних посад Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, який базується на засадах рейтингу кандидатів, що беруть участь у конкурсі;

– розгляд рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Вищою радою правосуддя і ухвалення відповідного рішення стосовно відповідного кандидата на посаду судді;

– видання Президентом України указу про призначення відповідного кандидата на посаду судді, при чому у випадку, якщо Вища рада правосуддя ухвалила подання про призначення такого кандидата на посаду судді.

Відповідно до статті 1 «Статус Вищої ради правосуддя» Закону України «Про Вищу раду правосуддя» [14] Вища рада правосуддя діє в Україні з ціллю забезпечення формування високопрофесійного і добросовісного корпусу суддів.

Главою 2 «Участь у формуванні суддівського корпусу» Закону України «Про Вищу раду правосуддя» [14] передбачено правові засади ухвалення Вищою радою правосуддя подання про призначення кандидата на посаду судді. Так, відповідно до статті 36 «Розгляд Вищою Радою правосуддя рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» цього Закону повноваження призначати на посаду судді має тільки Президент України, який здійснює це за поданням Вищої ради правосуддя.

Окрім того, Вищою радою правосуддя ухвалюється відповідне рішення про внесення подання Президентові України. У поданні зазначається інформація про призначення відповідного судді на посаду у відповідності до результатів розгляду і рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. До подання потрібно додати особову заяву чи дос'є кандидата, що претендує на посаду судді. В результаті здійсненого попереднього розгляду доповідачем потрібно скласти відповідний висновок про можливість призначення кандидата на посаду судді. Також доповідачем вноситься цей висновок до розгляду Вищою радою правосуддя [14].

На спеціальному засіданні Вищою радою правосуддя розглядається

кандидатура того, хто претендує на посаду судді, але після доповіді, зробленої членом Вищої ради правосуддя як доповідачем за цією справою. Кандидат, що претендує на посаду судді, і відносно якого розглядається подання про призначення на посаду судді, може бути присутнім на засіданні Вищої ради правосуддя згідно запрошення та порядку, визначеного законодавством. Водночас кандидат може і не бути присутнім на засіданні, оскільки це не становить жодних перешкод для розгляду цього подання [14].

Що стосується проведення спеціальної перевірки, то правові засади цього етапу визначені у ч. 1 статті 74 «Проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1]. Так, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України після того, як було ухвалено попереднє рішення, яким передбачається допуск осіб, що успішно склали вибіркового іспит, надсилаються спеціальні запити до уповноважених органів про перевірку даних кандидатів на посаду судді.

У випадку, коли перевірка даних здійснюється за рахунок безпосереднього доступу до автоматизованих інформаційних та довідкових реєстрів, банків даних та/чи систем, держателем яких виступають державні органи чи органи місцевого самоврядування, то запити до цих органів Вищою кваліфікаційною комісією суддів України не надсилаються [1].

Ключовим аспектом проведення спеціальної перевірки виступає процедура люстрації. З огляду на те, статтею 3 «Критерії здійснення очищення влади (люстрації)» Закону України «Про очищення влади» [15] зазначено, що стосовно посади судді також здійснюються заходи із очищення влади (люстрації).

У такому контексті слушною виступає позиція Н. Слободяник [10], яка стверджує, що засади проведення люстрації суддів потрібно регулювати не лише законодавчими актами, але і відповідними

конституційними положеннями. У таких положеннях, насамперед, мають бути закріплені гарантії незалежності суддів.

Підсумовуючи зазначене вище, слід відмітити про присутню проблему розгалуженості чинного законодавства України щодо проведення спеціальної перевірки кандидатів на посаду судді. З огляду на подолання цієї проблеми потрібно, насамперед, встановити єдині правила у спеціальному нормативно-правовому акті, якими буде визначено єдину цілісну процедуру проведення перевірки кандидатів на посаду судді.

Зазначені дії, насамперед, дозволять забезпечити прозорість цієї процедури та не допустити до неправомірних дій і втручань у процес добору кандидатів на посаду судді. При цьому посадові особи, до компетенції яких належить проведення добору кандидатів на посаду судді та проведення спеціальної перевірки, не зможуть зловживати посадовим становищем.

Розглядаючи проблеми, що виникають у ході спеціальної перевірки, слід зауважити, що ч. 3 статті 77 «Спеціальна підготовка кандидата на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1] зазначено, що проведення спеціальної підготовки відбувається протягом 12-ти місяців. Однак може бути визначений і інший термін проведення спеціальної підготовки згідно рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. Фінансування спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді здійснюється коштами із Державного бюджету України.

На думку науковця-юриста С. Степанова [11], сучасна система підготовки і добору суддів потребує проведення термінової реорганізації. У ході реорганізації передбачено імплементувати положення міжнародних нормативно-правових документів у вітчизняну законодавчу та нормативно-правову базу. Такі дії, насамперед, дозволять удосконалити процедуру призначення і підвищення професійної ефективності суддів.

У контексті зазначеного С. Степанов [11] пропонує враховувати під

час реорганізації досвід Франції. У цій державі підготовка суддів проходить у наступні етапи:

- 1) етап проходження практики у суді терміном 9-ть місяців;
- 2) етап проходження практики у жандармерії, адвокатському бюро та пенітенціарних органах терміном 6-ть місяців;
- 3) етап проходження теоретичної підготовки в Бордо згідно обраної спеціалізації терміном 6-ть місяців;
- 4) етап проходження практики у суді першої інстанції і апеляційному суді терміном 5-ть місяців.

Тут треба зауважити, що процедура проходження практики згідно підготовки суддів в Україні проходить терміном 12-ть місяців. До прикладу, термін проходження практики згідно підготовки суддів у Франції є у рази довший. Тому слід зауважити, підготовка судді в Україні у Національній школі суддів України на противагу досвіду Франції здається не такою ефективною.

З огляду на те, у контексті реформування судової системи, насамперед, слід зосередити увагу на удосконаленні процедури спеціальної підготовки кандидатів, що претендують на посаду судді. Ключовим аспектом удосконалення має виступати покращення теоретичної підготовки, що здійснює Національна школа суддів України, а також врахування досвіду зарубіжних країн у цьому напрямку.

Акцентуючи увагу на проблемах, що виникають у контексті формування корпусу суддів, варто також виділити недоліки, що виникають на етапах підготовки кандидатів, що претендують на посаду судді.

Відтак, відповідно до ч. 4. статті 77 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1] за кандидатами, що проходять підготовку та претендують на посаду судді, зберігається основне місце праці. При цьому кандидатам виплачується стипендія в обсязі посадового окладу помічника судді місцевого суду. Термін проходження спеціальної підготовки у

Національній школі суддів України входить у стаж професійної діяльності за напрямом права.

Варто також звернути увагу на позицію А. Малихіної [5], яка стверджує, що на сьогодні ні Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [1], ні Кодексом законів про працю України [16] не регулюється процедура направлення кандидатів, що претендують на посаду судді, на навчання із збереженням за ними місця основної роботи у рамках трудового законодавства. З огляду на зазначене вище, постає питання про те, що якщо у випадку прийняття на навчання кандидата, що претендує на посаду судді, як йому потрібно оформляти направлення на спеціальну підготовку? На основному місці роботи брати відпустку чи відрядження?

Відповідь на такі запитання вимагає внесення доповнень до статті 77 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [1]. Однак насамперед слід проконсультуватись із Міністерством соціальної політики України, і тоді вносити відповідні поправки та доповнення у цю статтю.

Розглядаючи те, які перспективи принесе формування корпусу суддів в Україні, то тут слід зауважити, що окрім корпусу суддів донедавна в Україні тривали дискусії про формування інституту мирових суддів.

Так, В. Кампо у праці [4] зауважує, що впровадження інституту мирових суддів в Україні дозволить до складу цього інституту зарахувати суддів, що мають високий рівень моралі і правосвідомості та можуть вирішувати справи, захищаючи законні права та інтереси громадян, суспільства і держави в цілому. На сьогодні функціонують дві системи мирових суддів. Перша – це західноєвропейська, що базується на традиціях, а правосуддя здійснюється непрофесійними суддями. Водночас друга – це російська, в якій здійснення правосуддя належить до функцій мирових суддів, що є професійними юристами.

Позицію В. Кампа підтримує С. Прилуцький. Науковець у праці [8] відмічає, що народ повинен брати участь у здійсненні правосуддя. Тому у

Конституції України слід закріпити положення про те, що право здійснювати правосуддя може мати мировий суддя. Однак, для початку мирові судді повинні розглядати нескладні цивільні чи адміністративні справи і ухвалювати за ними відповідні рішення.

А Селіванов [9] також дотримується позиції щодо впровадження інституту мирових суддів. При чому судді, на думку науковця, мають обиратися на засадах голосування населення (до прикладу, так, як проходить обрання у органах місцевого самоврядування). Такі дії дозволять, насамперед, підвищити рівень ефективності системи правосуддя в Україні, підвищити рівень довіри населення до судової гілки влади і знизити навантаженість на суди.

Тому, опираючись на зазначене вище, треба наголосити, що формування корпусу суддів в Україні має виступати важливим аспектом реформування судової системи. На сьогодні процедура формування корпусу суддів, а також її етапи мають безліч недоліків. Насамперед найголовнішим недоліком слід визначити недостатній обсяг та термін проведення підготовки кандидатів, що претендують на посаду судді, у порівнянні із іншими країнами. Процедура підготовки кандидатів, що претендують на посаду судді, в Україні є досить складною та невизначеною стосовно трудових і правових засад, якими має передбачатися направлення кандидатів на підготовку. Тому, основним завданням реформування системи судової гілки влади повинно стати удосконалення законодавчих та нормативно-правових документів, якими регулюються питання підготовки кандидатів, що претендують на посаду судді. Також слід звернути увагу на можливість впровадження інституту мирових суддів в Україні.

Висновки і перспективи подальших досліджень. За результатами опрацювання джерел [1–17] розкрито концептуально-правові засади формування корпусу суддів в Україні з позиції основних проблем та

шляхів їх вирішення і перспектив розвитку. З'ясовано також, що:

– концептуально-правові засади формування корпусу суддів в Україні регулюються нормами та положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Закону України «Про Вищу раду правосуддя», Закону України «Про очищення влади» та Кодексу законів про працю України;

– під поняттям «формування корпусу суддів» слід розуміти цілісний комплекс процедур, які визначені чинним законодавством України стосовно добору відповідних осіб на посади суддів згідно до проведеного аналізу відповідності цих осіб-претендентів на посаду, спеціальним критеріям особистісно-професійних якостей;

– кандидати, які претендують на посаду судді, повинні відповідати вимогам, визначеним у статті 69 «Вимоги до кандидатів на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема бути лише громадянами України, які не є молодшими 30-ти років і не старшими 65-ти років, мати вищу юридичну освіту та стаж професійної діяльності у сфері права мінімум 5-ть років, бути доброчесними, компетентними і володіти державною мовою;

– кандидати, що претендують на посаду судді, повинні подати до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України пакет документів, перелік яких визначений у статті 71 «Заява кандидата на посаду судді до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України» Закону України «Про судоустрій і статус суддів»;

– концептуально-правові засади призначення осіб на посади суддів визначені у Законі України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема у Розділі IV «Порядок зайняття посади судді»;

– Вища рада правосуддя діє в Україні з ціллю забезпечення формування високопрофесійного і доброчесного корпусу суддів;

– Главою 2 «Участь у формуванні суддівського корпусу» Закону

України «Про Вищу раду правосуддя» передбачено правові засади ухвалення Вищою радою правосуддя подання про призначення кандидата на посаду судді;

– правові засади етапу проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді визначені у ч. 1 статті 74 «Проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді» Закону України «Про судоустрій і статус суддів»;

– ключовим аспектом проведення спеціальної перевірки щодо кандидата на посаду судді виступає процедура люстрації;

– для вирішення проблеми розгалуженості чинного законодавства України щодо проведення спеціальної перевірки кандидатів на посаду судді потрібно, насамперед, встановити єдині правила у спеціальному нормативно-правовому акті, якими буде визначено єдину цілісну процедуру проведення перевірки кандидатів на посаду судді;

– процедура проходження практики згідно підготовки суддів у Національній школі суддів України проходить терміном 12-ть місяців, при чому термін проходження практики згідно підготовки суддів, до прикладу у Франції, є у рази довший;

– у контексті реформування судової системи, насамперед, слід зосередити увагу на удосконаленні процедури спеціальної підготовки кандидатів, що претендують на посаду судді, зокрема покращити теоретичну підготовку, що здійснює Національна школа суддів України, а також враховувати досвід зарубіжних країн у цьому напрямку.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є дослідження міжнародних стандартів формування корпусу суддів як основи для вдосконалення гарантій незалежності суду та суддів.

Література

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
2. Єгорова В. С. Деякий порівняльний досвід формування суддівського корпусу України і зарубіжних країн // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право: збірник наукових праць. 2010. № 2(6). С. 108–113. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/5852>
3. Иванов В. Д., Иванов П. В., Макущенко В. Г. Правоохранительные органы и судебная система Российской Федерации. М.: ПРИОР, 1999. 164 с.
4. Кампо В. М. Мирові судді та громадські мирові судді в Україні: проблеми та перспективи впровадження. К., 2007. 40 с.
5. Малихіна А. О. Проблеми процедури добору кандидатів на посаду судді вперше // Вісник Вищої ради юстиції. 2013. № 1. С. 175–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvru_2013_1_17
6. Обрусна С. Ю. Суддівський корпус України: поняття та правова характеристика // Форум права. 2010. № 3. С. 318–321.
7. Полянський Ю. Є. Деякі питання формування суддівського корпусу в Україні // Правове життя сучасної України: у 3 т.: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15 травня 2020 р.). Одеса: Гельветика, 2020. Т. 1. С. 365–367.
8. Прилуцький С. В. Конституювання судової влади України: виклики сьогодення та шляхи їх вирішення // Право України. 2014. № 5. С. 178–187.
9. Селіванов А. О. Наукові погляди на сучасні конституційні процеси. Київ: Логос, 2014. 132 с.
10. Слободяник Н. С. Формування суддівського корпусу в Україні: новели та перспективи подальшого вдосконалення // Судова та слідча

- практика в Україні. 2016. Випуск 1. С. 17–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jipu_2016_2_5
11. Степанов С. В. Щодо вдосконалення процедур формування суддівського корпусу в Україні // Євроінтеграція в умовах світової глобалізації: Збірник наукових статей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 27-29 квітня 2016 р.). Одеса: Астропринт, 2016. С. 225–227.
  12. Цепляева Г., Яблокова И. De facto и de jure судейского сообщества // Российская юстиция. 2001. № 11. С. 31–33.
  13. Бостан С. К., Тимченко С. М. Державне право зарубіжних країн: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 504 с.
  14. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. № 1798-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
  15. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>
  16. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 10.12.1971 р. № 322-VIII (із змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
  17. Skoromnyy Y., Skrynkovsky R. Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine // Path of Science. 2020. Vol. 6, No. 11. P. 1001–1009. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.64-1>

References

1. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 102.06.2016 r. № 1402-VIII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
2. Yehorova V. S. Deiakyi porivnialnyi dosvid formuvannia suddivskoho

- korpusu Ukrainy i zarubizhnykh krain // Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo: zbirnyk naukovykh prats. 2010. № 2(6). S. 108–113. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/5852>
3. Ivanov V. D., Ivanov P. V., Makushchenko V. G. Pravoohranitelnye organy i sudebnaya sistema Rossiyskoy Federatsii. M.: PRIOR, 1999. 164 s.
  4. Kampo V. M. Myrovi suddi ta hromadski myrovi suddi v Ukraini: problemy ta perspektyvy vprovadzhennia. K., 2007. 40 s.
  5. Malykhina A. O. Problemy protsedury doboru kandydativ na posadu suddi vpershe // Visnyk Vyschoi rady yustytzii. 2013. № 1. S. 175–187. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvru_2013_1_17
  6. Obrusna S. Yu. Suddivskyi korpus Ukrainy: poniattia ta pravova kharakterystyka // Forum prava. 2010. № 3. S. 318–321.
  7. Polianskyi Yu. Ye. Deiaki pytannia formuvannia suddivskoho korpusu v Ukraini // Pravove zhyttia suchasnoi Ukrainy: u 3 t.: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Odesa, 15 travnia 2020 r.). Odesa: Helvetyka, 2020. T. 1. S. 365–367.
  8. Prylutskyi S. V. Konstytuiuvannia sudovoi vlady Ukrainy: vyklyky sohodennia ta shliakhy yikh vyrishennia // Pravo Ukrainy. 2014. № 5. S. 178–187.
  9. Selivanov A. O. Naukovi pohliady na suchasni konstytutsiini protsesy. Kyiv: Lohos, 2014. 132 s.
  10. Slobodianyuk N. S. Formuvannia suddivskoho korpusu v Ukraini: novelty ta perspektyvy podalshoho vdoskonalennia // Sudova ta slidcha praktyka v Ukraini. 2016. Vypusk 1. S. 17–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jipu_2016_2_5
  11. Stepanov S. V. Shchodo vdoskonalennia protsedur formuvannia suddivskoho korpusu v Ukraini // Yevrointehratsiia v umovakh svitovoi hlobalizatsii: Zbirnyk naukovykh statei za materialamy Mizhnarodnoi

- naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Odesa, 27-29 kvitnia 2016 r.). Odesa: Astroprint, 2016. S. 225–227.
12. Tseplyaeva G., Yablokova I. De facto i de jure sudeyskogo soobshchestva // Rossiyskaya yustitsiya. 2001. № 11. S. 31–33.
  13. Bostan S. K., Tymchenko S. M. Derzhavne pravo zarubizhnykh krain: navchalnyi posibnyk. K.: Tsentri navchalnoi literatury, 2005. 504 s.
  14. Pro Vyschu radu pravosuddia: Zakon Ukrainy vid 21.12.2016 r. № 1798-VIII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19#Text>
  15. Pro ochyshchennia vlady: Zakon Ukrainy vid 16.09.2014 r. № 1682-VII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>
  16. Kodeks zakoniv pro pratsiu Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 10.12.1971 r. № 322-VIII (iz zminamy i dopovnenniamy). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
  17. Skoromnyy Y., Skrynkovskyy R. Lustration as a Particular Procedure for Bringing a Judge to Justice in Ukraine // Path of Science. 2020. Vol. 6, No. 11. P. 1001–1009. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.64-1>